

Arş. Gör. Dr.
Ramazan ERGÖZ

Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
rergoz@beu.edu.tr;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4513-3574>

Eser Geçmişi / Article Past:

Başvuruda bulundu.
Applied
06/06/2020

Kabul edildi.
Accepted
15/06/2020

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.748795>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Tarihi Bir Roman Olarak İskender Pala'nın "Od" Romanında Yapı ve İzlek

Structure and Trace in the "Od" Novel of İskender Pala as a Historical Novel

Öz

Konusunu tarihten ve tarihteki önemli şahsiyetlerden alan tarihi roman, bir tarih kitabının tarihi olayları okuyucuya tek düze bir anlatımla sunmasından ziyade, olayların arka plan kültürünü, zaman ve mekânın olaylar ve karakterler üzerindeki etkisini ayrıntılı bir şekilde estetik bir dille sunar. Bu nedenle tarihi romanlar, tarih öğrenimi içinde önemli bir araç haline gelir. Akademisyen kimliğiyle tanınmasına rağmen kurmaca eserler de veren İskender Pala, romanlarını tarihi olaylar ve şahsiyetler üzerine kurgular. Romanlarında tarihi olayları kronolojik sıralamasına uygun bir kurgu ile veren yazar, karakterlerin olaylar karşısındaki psikolojik durumlarını da yansıtmaya çalışır. Yazarın Şah ve Sultan, Od, Efsane: Bir Barbaros Romanı olmak üzere birçok tarihi romanı yayımlanmıştır. Yazarın tarihi romanlarından biri olan Od romanı tarihi bir şahsiyet olan Yunus Emre'nin hayatı üzerine kurgulanır. Romanda Yunus Emre'nin yaşadığı devrin sosyal, askeri, siyasi ve ekonomik arkaplanı aktarılırken, Yunus'un "Bizim Yunus" olma sürecindeki yaşadığı ruhsal çatışmalara da yer verilir. Bu çalışmada İskender Pala'nın Od romanı yapı ve izleksel kurgu açısından incelenecek, tarihi kişiliklerin farklı yönlerinin romandaki yansımaları devrin şartları ışığında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi roman, İskender Pala, Yunus Emre, Od, Yapı, İzlek

Abstract

The historical novel, which takes its subject from history and important figures in history, presents the background culture of events, the effect of time and space on events and characters in aesthetic language, rather than presenting a historical book to the reader in a uniform manner. For this reason, historical novels become an important tool in history

ATIF: ERGÖZ Ramazan, "Tarihi Bir Roman Olarak İskender Pala'nın "Od" Romanında Yapı ve İzlek", **Tarih ve Gelecek Dergisi**, 6/2 (Haziran 2020), s. (503-525)

CITE: ERGÖZ Ramazan, "Structure and Trace in the "Od" Novel of İskender Pala as a Historical Novel", **Journal of History and Future**, 6/2 (June 2020), pp. (503-525)

learning. Although he was known for his academic identity, he also gave fictional works, İskender Pala builds his novels on historical events and personalities. The writer, who gives historical events in a fiction according to their chronological order, tries to reflect the psychological situation of the characters in the face of the events. Many historical novels of the author, Shah and Sultan, Od, Legend: A Barbaros Novel have been published. Od, one of the author's historical novels, is based on the life of a historical figure Yunus Emre. In the novel, while transferring the social, military, political and economic background of the period that Yunus experienced, the spiritual conflicts that Yunus experienced in the process of being "Bizim Yunus" are also included. In this study, Od novel of İskender Pala will be examined in terms of structure and projective fiction, and the reflections of different aspects of historical personalities in the novel will be discussed in the light of the conditions of the period.

Keywords: Historical novel, Iskender Pala, Yunus Emre, Od, Structure, Trace

Giriş

Gerçek veya kurgulanmış olan bir olayı kişi, kavram ve simgeler boyutunda derinlemesine aktarmaya, karakter geliştirmeye, zaman ve mekânın kişiler üzerindeki etkisini uzun soluklu bir şekilde anlatmaya imkân tanıyan bir edebi tür olan roman, tarih, sosyoloji, felsefe ve psikoloji gibi alanlardan konu bakımından yararlanır. Özellikle de tarih disiplini, roman için geniş bir konu zenginliği sunar. Toplumların sosyo-politik yaşamışlıklarını dikey boyutlu bir düzlemde içerimleyen tarih disiplini, aynı zamanda o toplumun kültürel bellek hazinesini de muhafaza eder. İçerisinde toplumların kültürlerini, yaşamlarını, dünya görüşlerini, deneyimlerini ve tarihe damga vurmuş kahramanları barındırması nedeniyle tarih disiplini, yazarların eserlerini oluşturmasında önemli bir kaynaktır. Bu nedenle tarihi olaylar ve tarihi şahsiyetler daima romancıların ilgisine mazhar olurlar.

Olayları oluş sırasına göre aktaran bir disiplin dalı olan tarihte olaylar, kronolojik olarak, tek düze ve kendine özgü bir üslupla aktarılır. Tarih eğitimi verilirken olayların ayrıntısına, arka plan kültürüne, tarihe konu olan şahsiyetlerin psikolojik arka planına fazlaca değinilemez. Ayrıca genel olarak ezberci bir zihniyet ile öğretilmeye çalışılan tarih, bu nedenle öğrenilmesi zor olarak görülmektedir. Oysaki romanın kendine has estetik yönü, ayrıntılara inme gücü, olayların arka plan kültürünü yansıtması ve karakter geliştirmeye imkân tanıyan yapısı ile tarihi konular, ilgi çekici bir hale gelmektedir. Tarihi romanların tarih öğretimindeki rolü üzerine yapılan çalışmalar da romanların bu konuda etkili sonuçlar verdiğini göstermektedir.¹

Hülya Argunşah, tarihi romanı "*başlangıç ve sonucu geçmiş zaman içerisinde gerçekleşmiş olan hadiselerin, devirlerin ve bu devirlerde yaşamış olan insanların hikayelerinin edebi ölçüler içerisinde yeniden inşa edilmesi*"² olarak tanımlar. Bu

1 Kemal Erol, "Tarih ve Edebiyat İlişkisi ve Tarihi Romanların Tarih Öğretimine Katkısı", Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi 1, S. 2, 2012, s. 69.

2 Hülya Argunşah, "Tarihi Roman", Türk Edebiyatı Tarihi, KTBY, C.4, İstanbul, 2007, s.418.

yönüyle “*Tarihi roman, romancının bilgi kültür ve ideolojik donanımına göre belli bir seçmeye tabi tuttuğu, düzenleme yaptığı ve yeniden yorumlayarak sunduğu bir metindir.*”³ Romancılar tarihi gerçeklere bağlı kalarak eserlerini oluşturabilecekleri gibi, tarihi kendi edebi anlayışları çerçevesinde düzenleyerek de okuyucularına sunabilirler. Bu da aynı tarihi olayın farklı yazarlar tarafından farklı bakış açılarıyla yeniden yorumlanmasına imkan tanımaktadır. Bu bağlamda tarihi roman yeniden yorumlanarak belirli bir amaç doğrultusunda da yazılabilir. Nurullah Çetin, tarihi romanın amacı “*Okuyuculara tarih bilinci aşılamak, tarihi sevdirmek ya da tarihi kötülemek, eskiden olup bitmiş olaylardan ders çıkarmak, geçmişe bakarak geleceğe dönük strateji belirlemek, hoşça vakit geçirmeyi sağlamak, ideolojik yaklaşımları tarihle temellendirmeye çalışmak, içinde bulunulan siyasal baskı ortamından kaçıp tarihe sığınmak olabilir. Ancak tarihi romanın en önemli amacı genç nesillerde millet ve tarih bilinci oluşturmaktır*”⁴ der. Pedagojik anlamda bir eğitim aracı olan tarihi romanlar, tarihin derinliklerinde kalmış olayları ve unutulmuş şahsiyetleri genç nesillere öğretmede önemli bir araçtır. Aynı zamanda tarihi romanlar, bir milletin örf, adet, gelenek ve göreneklerinden de izler taşır.

Tarihi romanların örneklerine Türk Edebiyatı’nda rastlamak mümkündür. Nihal Atsız’ın *Bozkurtlar* ve *Deli Kurt*, Kemal Tahir’in *Devlet Ana*, Tarık Buğra’nın *Küçük Ağa* ve *Osmancık* adlı eserleri tarihi romana örnektir. Devrin hayat görüşünü sosyo-ekonomik durumunu, devlet yapısını ve sosyo-kültürel yapısını yansıtan bu romanlar, tarihi olayların arka planda kalan taraflarını edebi bir üslup ile okuyucuya sunar.

Türk edebiyatının son dönem romancılarından olan İskender Pala da eserlerini tarihi olaylar ve şahsiyetler üzerine kurgular. Yazarın *Efsane* romanı ünlü Türk denizcisi Barbaros Hayreddin Paşa’yı, *Katre-i Matem* adlı eseri Lale Devri’ni, *Babil’de Ölüm* İstanbul’da *Aşk* romanı Fuzuli’nin Leyla ile Mecnun adlı mesnevisini, Şah ve Sultan eseri Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail arasındaki iktidar çekişmesini, *Od* romanı ise ünlü Türk düşünürü Yunus Emre’nin hayat hikâyesini konu edinir. İskender Pala, tarihi romanlarında tarihi gerçeklere bağlı kaldığını ve bu doğrultuda tarihin boşluklarını doldurduğu görülür.⁵ Yazarın eserlerinde tarihi olaylar kronolojik olarak verilmesine karşın tek düze bir anlatımdan ziyade devrin sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik, siyasi ve askeri arka planı ayrıntılı bir şekilde sunulur. Tarihi romanlarda sıkça görülen tarihi şahsiyetlerin psikolojik tahlillerinin yapılmasına yazar da sıkça başvurur ve karakterlerin olaylar karşısındaki ruhsal çalkantılarını okurlarına aktarır.

İskender Pala’nın *Od* romanı Yunus Emre’nin hayatı üzerine kurgulanır. Devrin arka planını, sosyal durumunu, Moğol istilasının Anadolu’da yarattığı kaosu, insanların yaşadığı bunalımlar karşısında dergâhlara ve tasavvufa olan sığınma ihtiyacını Yunus Emre’nin gözünden, dilinden ve ruhundan aktaran yazar, onun yaşadığı psikolojik travmaları da aktararak bilinenin dışında farklı ve ayrıntıda gizli olan Yunus Emre’yi

3 Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Basımevi, Ankara, 2004, s.223.

4 Çetin, a.g.e., s.224.

5 Ufuk Kırbaş, *İskender Pala’nın Romanlarının Tarih- Edebiyat İlişkisi Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016, s.4.

aktarmaya çalışır.

1. Yapı

1.1. Romanın Kimliği

2011 yılında Kapı Yayınları tarafından basımı gerçekleştirilen *Od* romanı, İskender Pala'nın başta gelen eserleri arasındadır. Yazar, *Od* romanı ile insan sevgisini her şeyin üstünde tutan Türk düşünürü Yunus Emre'nin hayatına ışık tutar. Yunus Emre'nin hayatından esinlenerek yazılan roman, devrin siyasi, sosyal ve kültürel yapısını da işler. Bu bakımdan tarihi bir roman olma özelliği taşıyan *Od* romanının devrin tarihine de ışık tuttuğu görülür.

1.2. İsimden İçeriğe

Başlık, bir edebi eserin okuyucuya ulaşan ilk açar sözcüğü olma özelliği taşır. Bu bakımdan eserin isimsel açılımı kitabın izleksel kurgusu hakkında okuyucuya bir ön bilgi sunar. Romana adını veren od kelimesi ateş anlamındadır. Od, görünür anlamda Yunus Emre'nin yaşadığı devrin şartlarını ifade etmekle birlikte Yunus'un yaşadığı içsel devrimin simge değeri olarak da dikkati çeker.

Gaston Bachelard, ateşin hem yararlanılması gereken hem de uzak durulması gereken bir ısı ve ışık kaynağı olduğunu söyler.⁶ Bu bağlamda ateşin iki boyutu olduğu görülür. Birinci boyutta ateş yakan ve yok eden anlamına gelmektedir. İkinci boyutta ise ateş ışık anlamına gelir. Ateşin aydınlık yönüne vurgu yapan ışık olma özelliği onun yol gösterici olduğunu da imler. Yunus Emre'nin hayat yolculuğu oddan bir denize dalmak gibidir. Yunus Emre, bu denizde önce yanar, fazlalıklarından arınır, onu varlık değerlerinden uzaklaştıran her türlü etkenden uzaklaşır. Kendilik değerlerine ulaşan Yunus Emre, ateşin aydınlatıcı yönü ile tüm insanlığı bir görür ve kamu âleme bir bakar. Ateşin ham olanı pişiren ve olgunlaştıran yönü ile Yunus Emre bir dünya düşünürü haline gelir.

1.3. Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi

Bir edebi metnin oluşumu için yazarın metne karşı kendisine bir bakış açısı seçmesi gerekir. Bu bakış açısı, yazarın metne ne kadar etki edeceğini de belirler. "*Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir.*"⁷ Bakış açısı yazarın metne olan müdahalesini de belirler. Örneğin, tanrısal bakış açısını kullanan bir yazar, her şeye müdahale edebilir ve her şeyi bilebilir. Bununla birlikte olaylara istediği gibi müdahale edebilir.

6 Gaston Bachelard, *Ateşin Tin Çözümlemesi*, (Çev. Nail Bezel), Öteki Yayınevi, Ankara, 1995, s. 13.

7 Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yay., Ankara, 1991, s.84.

Anlatının kahramanların gözünden aktarıldığı bakış açısı kahraman anlatıcı olarak ifade edilir. *“Anlatma esasına bağlı itibari metinlerde vaka, şahıs kadrosu ve mekâna ait hususiyetler kahramanlardan biri tarafından nakledilir. Bu durumda anlatıcı, söz konusu kahramanın müşahade kabiliyeti, tecrübesi ve bilgi seviyesi ile sınırlıdır. Kısacası anlatıcı kahramanlardan biriyle aynileşir.”*⁸ Od romanında olay örgüsü kahraman bakış açısı ile anlatılır. Olay örgüsü Molla Kasım, Yunus ve İsmail’in gözünden aktarılır. Molla Kasım; *“Her bilenden ziyade bilen bulunur. Bunu tecrübeyle öğrendim. Her şeyi bildiğimi zannettiğim zamanlar da artık geride kaldı.”*⁹ diyerek “ben” dili ile olayı okuyucuya sunar.

Kahraman anlatıcı bakış açısının yazara sağladığı kolaylıklardan birisi kahramanın iç dünyasının birinci ağızdan aktarılabilir olmasıdır. Nitekim Yunus Emre’nin tasavvuf yolunda ilerlemesine karşın anıları, oğlunun hasreti gibi onu derinden yaralayan hadiseleri içinden atamaması, onun iç dünyasında bir yara gibi durmaktadır. Tapduk Emre dergâhında yıllarca hizmet etmesine rağmen kendisine hak ettiği değerin verilmediğine inandığı vakit bu içsel sıkıntılar daha açık bir şekilde onu girdabına çeker. *“Düşüncelerim gitmekten yana olunca daha evvel kar hanesinde gördüğüm bütün fikirler birer birer zihnimin zarar hanesine yazılmaya başladı. Neredeyse her şeyi sorguluyor ve nedense yalnızca olumsuz yanlarını görüyordum.”*¹⁰ Yunus, zararda olduğunu düşünürken oğlundan ayrı kalışının açısını derinden hisseder. *“Tapduk Emre beni dervişten saymadı; hizmetkar olarak gördü. Aylarca su taşıdım ama bir damlasını içmedim de; yıllar yılı odun taşıdım ama hiçbir tandıra ısınmadım da ne oldu? Velhasıl Tapduk Emre bizi zaten gözden çıkarmış!... Hasretime, İsmail’imi terk edip gelişime yanayım!..”*¹¹ söyleriyle Yunus Emre yaşadığı içsel çatışmayı dile getirir. Dergâhtaki uzun yılların ardından oradan ayrılır ve oğlunu aramaya gider.

1.4. Olay Örgüsü

1. Bölüm

- Molla Kasım’ın Yunus’un şiirlerini yakması ve pişmanlık duyması.
- Molla Kasım’ın Yunus’un hayatını kitaplaştırmak istemesi.
- İsmail’in Allah hakkındaki sorgulamaları ve babasına olan öfkesi.

2. Bölüm

- Çekikgöz’ün saldırısı ve İbrahim’in ölmesi.
- Ucasar’dan göç edip Sarıcaköy’e yerleşilmesi.
- Sarıcaköy’ün yurt olması Yunus’un insanların sorumluluğunu üzerinde taşıması.
- Yunus’un buğday alabilmek için Hacı Bektaş’ın yanına gitmesi ve onun nefes verme isteğine karşın buğday istemesi.
- Yunus’un Sarıcaköy’e dönüşünde Sitare’nin öldüğünü ve İsmail’in

8 Aktaş, a.g.e., s. 101.

9 İskender Pala, Od, Kapı Yay., İstanbul, 2014.

10 Pala, a.g.e., s. 224-225.

11 a.g.e., s. 230.

kaybolduğunu görmesi.

- Yunus'un nefes almadığına pişman olup Hacı Bektaş'a gitmesi ve kabul edilmemesi.
- İsmail'in esir pazarında satılıp bir zindanda çalışmaya başlaması.
- Yunus'un Tapduk Emre'nin dergâhına gitmesi ve tasavvuf yolunda ilerlemeye başlaması.
- Yunus'un dağdan odun getirmesi ve hücre arkadaşı Abakay Dervişten ilaç yapmayı öğrenmesi.
- Yunus'un bilmem zikri ile tüm bildiklerini unutmaya çalışması.
- Çelebi Faruk ile birlikte Konya'ya gitmesi ve Mevlana ile tanışması.
- İsmail'in işkence yöntemlerinde ustalaşması ve Alamutlu bir fedaiden babasının kendisini aradığını öğrenmesi.
- Yunus'un kuyudan su getirmeye başlaması ve dergâhtaki dervişlerin Yunus'un şeyhin kızını sevdiğini anlatması.
- Yunus'un Tapduk Emre dergâhında hak ettiği değeri görmediğini düşünmesi ve dergâhtan kaçması.
- Yunus Emre'nin yolda iki derviş ile karşılaşması ve dua etmesi sonucu gökten sofraların inmesi.
- Yunus'un Tapduk Emre'nin dergâhından ayrıldığı için pişmanlık duyması ve geri dönmesi.
- Tapduk Emre'nin kapının önünde yatan kişinin Yunus olduğunu öğrenince Bizim Yunus mu? demesi.
- Yunus'un şiirler söylemeye başlaması ve irşad vazifesi ile Tapduk Emre dergâhından ayrılması.
- Tapduk Emre'nin Yunus'un yerleşeceği yeni yeri bulması için asasını gökyüzüne fırlatması ve Yunus'un asayı bulmak için yollara düşmesi
- Yunus'un asayı doğduğu yer olan Sarıcaköy'de bulması ile birlikte Sarıcaköy'ü yeniden yaşanılır bir yer haline getirmesi. İsmail'in çocuklardan oluşan bir çeteye liderlik yapması ve Anadolu topraklarında korkulan bir çete lideri haline gelmesi.
- Yunus'un irşad vazifesiyle tüm Anadolu'yu dolaşması ve şiirlerinin dilden dile yayılması.
- Yunus'un Geyikli Baba dergâhına gitmesi ve orada bir müddet kalması.
- Geyikli Baba'nın müritlerinden Turakçın'ın Yunus'a yoldaş olması.
- Yunus ve oğlu İsmail'in karşılaşmaları esnasında İsmail'in adamlarının ve Turakçın'ın ölmesi.
- İsmail'in adamı Cuci'nin yaşlı adamın babası Yunus olduğunu İsmail'e söylemesi ve baba ile oğulun buluşması.
- Yunus ve İsmail'in tekrar Sarıcaköy'e dönmesi ve bir süre sonra Yunus'un vefat etmesi.

1.5. Zaman

Edebi eserde zaman, vakaları içinde barındıran bir süreç göstergesi olma özelliği taşır. Romanda “*anlatılacak olaylar kronolojik bir sıra dâhilinde veya muhtelif zamanlarda yapılan geriye dönüşlerle art zamanlı tablolar halinde, okuyucunun dikkatine sunulabilir.*”¹² Od romanında, geriye dönüş tekniği kullanır ve akronik bir zaman algısı benimsenir. Buna rağmen geriye dönülerek aktarılan vaka birimleri, art zamanlı bir biçimde anlatı paktına taşınır.

Romanda olaylar çerçeve bir zaman dilimi içerisinde aktarılır. Romanın başında 1320 tarihinde Molla Kasım’ın olayları, kahraman bakış açısıyla anlatmaya başladığı ve romanın tekrar Molla Kasım’ın anlattıklarına geri dönerek sona erdiği görülür. Çerçeve zaman diliminin içinde geriye dönüş metoduyla iç içe geçmiş iki olay anlatılır. Bu olaylar Yunus Emre ve oğlu İsmail’in hayat hikâyeleridir. Tarihi bir roman olması itibariyle olaylar kronolojik bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşir.

Romanda Anadolu tarihinde geçen tarihi kişilikler ve tarihsel olaylar kronolojik olarak verilir. Ayrıca Selçuklu Devleti’ndeki taht değişiklikleri ve Moğol istilası gibi tarihsel konulara değinilir. “*Tokat Meliki Rüknettın Süleyman Şah’ın, Selçuklu tahtına çıkıp da Bizans’ı vergiye bağladığı yıldan itibaren biraz bolluk gördük. Fakat ne çare, bazı toprak ağaları köylüyü haraca bağlayıp ellerinde ne var ne yoksa vergi diye almaya başladılar. Babamın gelişini gördüğü Çekikgöz belası bozkıra yaslandı.*”¹³ Özellikle Moğol istilası Anadolu’da kaos ortamının oluşmasına neden olur. Cengiz Han’ın ordusunun Anadolu’yu işgali sonrası ortaya çıkan durum romandaki zaman ile yaşanan olaylar arasında sıkı bir bağın oluşmasını sağlar. Bununla birlikte Bizans’ın soğuk nefesleri ve Alamut fedaileri de romanın geçtiği 13. yüzyılın insanlık adına bir kayıp olarak yaşanmasında pay sahibi olur.

1.6. Mekân

1.6.1. Çevresel Mekânlar

Od romanının çevresel mekânı Anadolu coğrafyasıdır. 13. Yüzyılda Anadolu’da yaşanan Moğol istilası ve siyasi karışıklıkların sonucunda halk sefalet ve açlık içinde yaşama savaşı verir. Romanın başkışisi Yunus Emre’nin hikâyesi doğduğu yer olan Sarıcaköy’de başlar. Bununla birlikte Ucasar, Sivrihisar, Sulucakarahöyük, Kayseri, Konya, Karaman ve Erzurum da romanın yaşandığı mekânlardır.

1.6.2. Algısal Mekânlar

Mekân fiziksel varlığından ziyade tinsel anlamda kişide yarattığı izlenimde karşılığını bulur. Gaston Bachelard, mekânın dışardaki içerdilik olduğunu söyler.¹⁴ Mekânın değer kazanması onunla insan ruhu arasında kurulacak olan ilişkiye bağlıdır. Romanda mekânın işlevselliği onun karakterin iç dünyası ile olan bağına bağlıdır. Karakterin mekânda kendisini nasıl algıladığı onun gelişim ve dönüşümüne doğrudan

12 Ramazan Korkmaz, Sabahattin Ali İnsan ve Eser, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 1997, s.154.

13 Pala, a.g.e., s.32.

14 Gaston Bachelard, Uzamın Poetikası, (Çev. Alp Tümertekin), İthaki Yay., İstanbul, 2008, s.309.

etki eder. Mekânın algılanış biçimi onun fiziksel anlamdaki genişlik, üstü açıklık ya da kapalılık gibi unsurlarla açıklanması sınırlı ve yetersiz bir mekân açılımına neden olur. Bu nedenle romanda mekânın karakterde yarattığı içsel yankı önemlidir. Od romanı, 13. Yüzyıl gibi Anadolu'nun tarihi açısından savaşların, açlığın ve acıların zirve yaptığı bir zaman dilimini ele alır. Mekân da insan gibidir ve onun da bir ruhu vardır. Yeryüzüne sinen acı, mekâna da siner. İnsan da bu tür mekânlarda çaresizliğini ve tükenmişliğini duyumsar. Bununla birlikte tüm darlığı ve ışıksızlığına karşın kapalı gibi görünen ama insan ruhunu sonsuza açan mekânlar da vardır. Od romanında Yunus'un Ucasar ve Sarıcaköy'deki yaşamında mekânın kapalı ve dar; Tapduk Emre dergahında ise açık ve geniş mekan olduğunu söylemek mümkündür.

1.6.3. Kapalı Dar ve Labirentleşen Mekânlar

Mekan algısı karakterin o anda mekan ile kurduğu ilişkiye bağlıdır. Mekanın “darlığı, fiziksel küçüklüğünden değil karakterin imkânsızlığından ve kendini orada sıkıştırılmış duyumsamasından kaynaklanır.”¹⁵ Romanda Çekikgöz'ün Ucasar'a saldırması sırasında Yunus'un anlattıkları mekanın kapalı, dar ve labirent bir mekan haline dönüştüğünü gözler önüne serer. “her şey uçan ateşlerin gelişiyle başlamıştı Molla Kasım. Bugünkü kadar soğuk bir gündü. İbrahim, Sitare'nin kucağında uyuyordu. Bozkırın dondurucu ayazını boğan o dehşetli sıcaklığı hissettiğim vakit, kıyamet kopuyor sanmıştım. Kulaklarım uğulduyor, gümbürtünün şiddetinden beynime tekrar tekrar gülleler düşüyordu. Ne ben, ne çocuklarım, ne de Ucasarda başka bir kimse böyle bir şiddetli sesi o güne kadar duymuş değildik.”¹⁶ Yunus Emre'nin Molla Kasım'a yaşadığı o günü anlatırken kullandığı ifadeler de mekanın kapalı ve dar oluşunu açıklar. Uçan ateşler, boğan dehşetli sıcak, kıyamet ifadeleri kahramanın mekânda sığınacak bir yer bulamayışının ve çaresizliğinin resmini yansıtır.

Mekânın darlaşması ve içinden çıkılmaz hale gelen bir labirente dönüşmesinin bir nedeni de insanın sevdiklerini kaybetme korkusudur. Nitekim İbrahim'in Çekikgöz'ün attığı ateş toplarından yaralanması sonucu Yunus'un onu Satı Nine'ye yetiştirmek için verdiği mücadelede mekânın nasıl darlaştığını ve kahramanı içinden çıkılmaz bir labirente soktuğunu görmek mümkündür. “İbrahim'i kucaklayıp koştum. Her taraf gümbür gümbür çalkalanıyor, her gümbürtüden sonra gökyüzü aydınlanıyor, ardından yeni çılgınlıklar duyuluyordu. Gökyüzü değişik istikametlere uçan cehennem ateşleriyle doluydu. Bir tanesi üzerime düşmeden İbrahim'i Satı Nine'ye yetiştirmem gerektiğini biliyordum.”¹⁷ Yunus, tüm çabasına karşın İbrahim'i Satı Nine'ye yetiştiremez ve İbrahim ölür. İbrahim'in ölümü ile birlikte mekân da Yunus için tükenir ve her şey anlamsızlaşır.

1.6.4. Açık - Geniş Mekânlar

Kapalı dar ve labirent mekanlarda olduğu gibi açık- geniş mekanda da mekan algısı onun fiziksel sınırlılık veya imkanlarına bağlı değildir. Kuyu, zindan, mağara gibi yerler

15 Ramazan Korkmaz, “Romanda Mekanın Poetiği”, Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağan, Grafiker Yay., Ankara, 2007, s.399-415.

16 Pala, a.g.e., s. 25-26.

17 a.g.e., 29.

kişinin içten dışa açılmasını sağlayan tinsel aydınlanma mekânları olabilir. Mekânın açık ve geniş olması kişinin onunla kurduğu bağdaki içtenliğe bağlıdır. Çünkü “açık ve geniş mekânlar içtenlik mekânlarıdır. İçtenlik, mekânı içten dışa doğru çeviren ve açan bir niteliktedir. Bu mekânlarda karakter; kendisiyle, çevresi ve bütün evrenle uyum içindedir.”¹⁸ Yunus’un Sarıcaköy’de başlayan ve kişisel şekilde ilerleyen yolculuğu Tapduk Emre’nin dergâhında kazandıkları ile evrensel uzanan değerler yolculuğuna dönüşür. Yunus, Tapduk dergâhında tüm benlik yanılsamalarını yok ederek tüm insanlığa bir bakmayı öğrenir. Bunu yaparken de Tapduk yurdu onun için tinsel aydınlanmasını gerçekleştirdiği bir içtenlik mekânına dönüşür. Yunus; “*dergâhtaki aşk ve şevk dolu eğitimin yansımaları iç dünyamda gördüm*”¹⁹ diyerek yaşadığı aydınlanmayı aktarır.

Tapduk Emre dergâhı Yunus’un içsel aydınlanmasını sağladığı gibi onu kendilik değerlerine de ulaştırır. Yunus Emre için dergâhta geçirdiği yıllar onun yeniden doğulunu gerçekleştirmesini sağlar. “*Dergâhta geçen o üçüncü kurban bayramında kendimi yokladım. Eski günlerin sisli hatıralarından başka, hayatımı tamamen değişmiş buldum. Ruhumda huzur vardı. Irmağımın göle durduğunu düşünüyordum ama sanki denize ulaşmıştım. Dervişliğin, göl olmaktan öte hallerini öğreniyordum. (...) Eğer Tapduk kapısına gelmeseydim Allah’tan uzağa düşecek, bozkırda yitip giden insanlardan biri de ben olacaktım. Oysa burada parçalanmış, dağılmış, dökülmüş, her zerrede bir yele savrulmuş, her tarlaya bir harman olmuş ve yeniden derlenip toparlanmış, yeniden ekilmiştim. Bu iki yıl, beni hakiki ben yaptı, içimdeki Yunus’u ortaya çıkardı.*”²⁰ İçteki Yunus kendilik değerlerine ulaşan, sevgiyi ve saygıyı kendine rehber; kini ve hırsı kendine düşman edinen bir karakter olur. Tapduk Emre’nin dergâhı Yunus’un çıkmış olduğu yolculuğun erginlenme mekânına dönüşür.

Yunus’un oğlu İsmail için de mahkûmlara işkenceler ettiği, acının, kan ve gözyaşının eksik olmadığı zindandaki kaldığı hücre açık-geniş bir mekâna dönüşür. “*Benim kaldığım hücre, eskiden kitapların konulduğu bir gedik imiş. Tabut kadar dar ve basık. Yine de eğilerek girebildiğim bir kapısı var ve orada üşümeden uyuyabiliyorum. İşkence gören insanların çığlık seslerine alıştım sayılır. Artık eskisi gibi beni rahatsız edip, uykumu bölmüyor.*”²¹ Dışarısının tüm tehlikelerine karşın İsmail bu zindan hücresinde kendisini güvenli ve huzurlu hissetmektedir.

1.7. Şahıs Kadrosu

1.7.1. Başkişi

Od romanının başkişisi Yunus Emre’dir. Eser Yunus Emre’nin hayat hikâyesi üzerine kurgulanan tarihi bir romandır. 13. Yüzyıl Anadolu’sunda yaşanan tarihi olaylar kronolojik bir şekilde aktarılır. Yunus’un Ucasar’da başlayan hayat yolculuğu Moğollar’ın Ucasar’a saldırması sonrası Sarıcaköy’de devam eder. Yunus Emre’nin tasavvuf yoluna girme süreci Hacı Bektaş Veli’nin yanına buğday istemek için gitmesi ile başlar. Yunus,

18 Korkmaz, “Romanda Mekânın Poetiği”, s. 411.

19 Pala, a.g.e., s. 157.

20 a.g.e., s. 162-163.

21 a.g.e., s.98.

“*Yemişinin her bir çekirdeğine on nefes verelim*”²² teklifini geri çevirir ve buğday alıp Sarıcaköy’e geri döner. Ancak geri döndüğünde Sarıcaköy’ün yerle bir olduğunu ve Sitare’nin de yaşamadığını öğrenir. Hacı Bektaş Veli’nin buğday yerine nefes verelim teklifini kabul etmediği için pişman olur. Yeniden Hacı Bektaş dergâhına gider; ancak nasibinin Tapduk Emre’de olduğunu öğrenir. Böylece Yunus için kendi içindeki beni ve özü bulup kendilik değerlerine ulaşacağı içsel yolculuğun yola çıkış çağrısı gerçekleşmiş olur.

Yunus Emre’nin çıkmış olduğu yolculukta onun erginleşmesini ve tinsel doğumunu gerçekleştirmesini sağlayan dolayıcıları Sitare, Tapduk Emre ve Abakay Derviş’tir. Kişinin gelişim ve dönüşümünde dolayıcılar önemli yer tutar. Bir nevi hedefe gidişte motive edici görevi gören bu kişiler başkişinin ulaşacağı ve olacağı insan tipi için hayati bir görev üstlenirler. Yunus’un eşi olan ve Sarıcaköy’deki Çekikgöz baskınında ölen Sitare, Yunus Emre’nin hayatında fiziksel anlamda kısa bir yer tutmasına rağmen; tinsel anlamda Yunus’un sonsuzluğa açılmasına katkı sunar. Bunu sağlayan ise Yunus’un Sitare’ye duyduğu aşktır. Aşkın değiştiren ve dönüştüren gücü Yunus’un tinsel aydınlığa kavuşmasında en büyük dolayıcı ve erginlenme kaynağı olarak yer alır. “*O anda, bir şeye tutunmazsam çıldıracaktım. Heybemin yıldız nakışlarında Sitare’nin gülümseyen hayalini gördüm. Bu yıldızları oraya benim için nakşettiğini söylediler hep. Tek tek bütün yıldızlardan bir ışık doldu gönlüme. Ve içimde Sitare ağlamaya başladı. Anladım ki Sitare benim için bir rehber, Sitare bir yoldu. Sitare benim doğru yolumdu.*”²³

Akıl ve gönül arasındaki çatışma Yunus’un çıktığı yoldaki en büyük zihinsel karmaşalardan birini yaşamasına neden olur. “*Tapduk umuduyla yürüdüğüm bütün o yollarda, buğdaydan yana olan aklımın, sevgiden yana olan gönlüm ile aylarca çatışıp durması bundandı Molla Kasım*”²⁴ Dünyanın gerçekliği insanın hayatta kalmak için bir mücadele içinde olmasını gerektirir. Yunus Emre’nin buğday istemesi kendisi ve köy halkı için gerekli olan yaşamsal kaynağı sembolize eder. Oysaki nefes ile verilecek olan şey sevgi ve gönül ile varılacak bir yoldur ve bilinmezlerle doludur.

Yunus’un tinsel aydınlanma sürecinde yaşadığı çatışmalar onun tamliğa varmasını sağlar. Onun, varlığı üzerine yaptığı sorgulamalar dünya üzerinde kendini konumlandırma arayışlarıdır. “*Yaşadığım hayatı, bu dünyadaki varlık sebebimi, dünyanın ancak dert ve bela ile dolu oluşunu düşündüm. Gönül ağlıyor, gülmüyordu; şu dünyada bir gariptim.*”²⁵ Yunus’un garipliği kendisinin içindeki var olan ben ile temasa geçmemesinde saklıdır. İnsani öz olarak da ifade edebileceğimiz bu ‘ben’ kavramına Yunus Tapduk Emre sayesinde ulaşır. Tinsel anlamda varlığın özüne ulaşabilmesi için eksiklerinden arınması, kamu âleme bir bakması gerekmektedir. Bunun için Tapduk Emre dergâhı onun tinsel doğumunu gerçekleştirdiği bir yeniden doğuş mekânına dönüşür.

Çıkılan yolda hedefe varmak için gidilecek yol kadar, yol arkadaşı da önemlidir. Yunus’un dergâhtaki hücre arkadaşı olan Abakay Derviş onun yol arkadaşlığını ve rehberliğini yapar. “*Hücreye vardığımda kavganın ortasına düştüğümü anladım.*

22 a.g.e., s.88.

23 a.g.e., s.98.

24 a.g.e., s.102.

25 a.g.e., s.132-133.

Karşımda bir Çekikgöz oturuyordu. Mum ışığında yüzünü gayet net görebildiğim, derviş kıyafetine bürünmüş bir Çekikgöz. Tapduk Emre'nin halifesi rehberimin o olduğunu söyledi."²⁶ Yunus için ilk imtihan içindeki öfkeden ve kinden arınmaktır. Hücre arkadaşının bir Çekikgöz olması içsel çatışmalar yaşanmasına neden olur. "Zihnimde çatışma vardı. Bir yanda, sevdiğilerimi onun gibiler yüzünden yitirmiş, İsmail'i onlara kaptırmış olmanın öfkesi, diğer yandan içimde güneş görmüş buz misali eriyip giden kin."²⁷ Yunus'un varacağı yolun en büyük caydırıcısı kindir. Bu nedenle kin duygusundan arınması gereklidir. Tapduk Emre kendisini bir Çekikgöz ile aynı odaya koyarak Yunus'un bu duygusunu yok etmesini sağlar. Yunus'un yüreğinde Çekikgöz'e olan öfke buz dağı misali büyürken aşk odu sayesinde içindeki kin erir ve yok olur. Böylece o herkese bir gözle bakar. Yunus'u insani değerlerin zirve noktasına oturtacak olan da içindeki kini yok etmiş olmasıdır. Nitekim Yunus Emre divanında kin duygusu için şunları söyler:

*"Adımız miskindir bizim düşmanımız kimdir
bizim Biz kimseye kin tutmayız kamu âlem
yardır bize"*²⁸

Yunus Emre için kavramlar düzeyinde en büyük karşıt değer kin duygusudur. Bir insana kin tutmayı reddeden bu anlayış sayesinde Yunus, bütün insanlığa bir gözle bakarak evrensel değerlerin temsilcisi olur.

İnsan ile doğa arasında karşılıklı bir bağ vardır. Doğanın bir ruhu olduğuna olan inanç sayesinde insan doğayı kendisi için bir koruyucu kabul eder. Böylece insan ve doğa arasında ontik bir bağ oluşur. Bu bağ eyitişimsel bir ilişkiyi de beraberinde getirir. İnsan doğaya saygı gösterir ve onu korur; doğa da insanın yardımcısı olur. Günümüz insanının en büyük problemlerinden biri olarak doğa ile insan arasındaki bu bağın kopuk olması gösterilebilir. Bu nedendir ki doğa yok olmakta ama aynı şekilde insan da yaşam kaynaklarını yitirmektedir. İnsanın doğadan uzaklaşarak aslında kendilik değerlerinden ve insani özünden de uzaklaşır. İnsan kendi özünün farkına vardığı vakit diğer canlıları da görmeye başlar ve onların da bir ruhu ve kendince bir dili olduğunu hissetmeye başlar. Yunus Emre'nin Tapduk Emre dergâhında kazandıklarından birisi de insan dışındaki canlıların sesini duymaya başlamasıdır. Dergâhtan önceki yaşamında sadece hayatta kalma mücadelesi veren ve dünyayı okuyamayan Yunus, fenomenolojik anlamda artık eşyanın ardındakini görebilmeyi ve sesini duyabilmeyi öğrenir. Öyle ki bu ses sayesinde aslında doğanın insan ile bir ütün olduğunu fark eder. Yunus; "*Dağ ile konuşmak, ağaçlar ile konuşmak, rüzgâr ile konuşmak, aslında insanın kendisi ile konuşması demektir.*"²⁹ sözleriyle de ormanda geçirdiği uzun yıllar boyunca dağ, ağaç ve rüzgâr ile konuşarak aslında kendisi ile konuştuğunu belirtir. Yunus'un kendisi ile konuştuğu sadece fiziksel anlamdaki bir görüntü nesnesinin seslendirmesi değildir. O, od ile yandığı, yunduğu, sağaldığı ve aydınlandığı bu tinsel doğum yolculuğunda insani özü taşıyan içindeki Yunus'un sesi ile konuşur. Nitekim o "*Bu iki yıl, beni hakiki ben yaptı, içimdeki Yunus'u*

26 a.g.e., s.150.

27 a.g.e., s.151.

28 Mustafa Tatçı, Yunus Emre Divanı, Akçağ Yay., Ankara, 1991, s.226.

29 Pala, a.g.e., s.159.

ortaya çıkardı.”³⁰ diyerek yılanın ölü derisini atması sonucu ortaya çıkan yeni bir deri gibi nasıl doğduğunu anlatır.

1.7.2. Norm Karakterler

Romanda başkişiden sonra en önemli kişiler norm karakterlerdir. Norm karakterler, kahramanın ulaşmak istediği hedefin rehberliğini yaparlar. “*Roman başkişilerinin yansıtıcısı ve tamamlayıcısı rolünü üstlenen bu kişiler, genellikle birinci derecedeki roman kahramanlarının yanında yer alırlar.*”³¹ Böylelikle kahramanın doğru yoldan sapmasını, yanlış düşmesini ve yok olup gitmesini engellerler.

Od romanında başkişi Yunus Emre’nin dolayımlayıcısı olan norm karakterler; Tapduk Emre, Sitare ve Abakay Derviş’tir. Bu üç karakter Yunus’un içindeki Yunus’u keşfetmesini sağlayan erginlenme sürecinin rehberliğini yaparlar.

1.7.3. Tapduk Emre

Orta Asya’dan Anadolu’ya gelen dervişler, geldikleri yerlerin gelenek ve göreneklerini, dini algılayış ve yaşama biçimlerini de Anadolu’ya taşırlar. Anadolu’nun iskan edilmesinde önemli bir yere sahip olan bu dervişler, manevi anlamda da Anadolu’nun inşa edilmesine katkı sunarlar.³² Horasan erenlerinden olan Tapduk Emre de, Moğol baskısı sonucu Anadolu topraklarına gelir. Anadolu’nun manevi anlamda aydınlanmasında önemli bir yere sahiptir. Tapduk Emre, Yunus Emre’nin tinsel anlamda yeniden doğuşunu sağlayan bir norm karakterdir. Yunus, onun sayesinde Anadolu’nun kaotik ortamında yok olup gitmekten; bir nesneye dönüşüp şeyleşmekten kurtulur. “*Eğer Tapduk kapısına gelmeseydim Allah’tan uzağa düşecek, bozkırda yitip giden insanlardan biri de ben olacaktım. Oysa burada parçalanmış, dağılmış, dökülmüş, her zerrede bir yele savrulmuş, her tarlaya bir harman olmuş ve yeniden derlenip toparlanmış, yeniden ekilmiştim. Bu iki yıl, beni hakiki ben yaptı, içimdeki Yunus’u ortaya çıkardı.*”³³

Her insanın fiziksel anlamdaki görüntüsünden ziyade onun sonsuzluk ile bağlantısını sağlayan bir ‘ben’ vardır. Bu bene ulaşmak için insanın iç dünyasına yönelmesi ve bunun için de kendilik değerleriyle ilgisi olmayan her türlü fazlalıktan kendini kurtarması gereklidir. Tapduk dergâhı Yunus’un içindeki kendilik değerleri ile buluşturacak içsel yolculuğun mekânı olur. Tapduk Emre’nin bir çıra gibi Yunus’un ruhunu aydınlatması ile Yunus ruhunun derinliklerindeki beni ortaya çıkartır.

İçsel yolculuk için bir rehber ve o rehberin eşliğinde yapılan ritüeller önemlidir. Bu ritüeller görünürde fazla bir değeri yokmuş gibi görünse de kişinin kendi ile baş başa kalıp sembolik anlamda kendisini pişirmesini ve hamlıktan olgunluğa ulaşmasını sağlar. Yunus, Tapduk Emre’nin kendisinden yapmasını istediği hizmetlerin onun gelişimini

30 a.g.e., s.163.

31 Tarık Özcan, Askıda Kalan Kimlik Oktay Rifat’ın Roman Dünyası, Manas Yay., İstanbul, 2014, s.61.

32 Ömer Lütfi Barkan, “İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler”, Vakıflar Dergisi, S.2, Ankara, 1942, s. 284.

33 Pala, a.g.e., s.163.

nasıl sağladığını Tapduk dergâhından ayrıldıktan sonra öğrenir. Aslında Tapduk Emre'nin yaptırdığı her şeyin arkasında derin bir anlam olduğunu geçte olsa büyük bir pişmanlık ile far keder. *“O benim çilemi hücre yerine odun ile suya yüklemiş, birinde aşkın ateşini, diğerinde gözümün yaşını bana işaret etmişken, ben yıllar yılı kuru odun taşarken yanan odu, biriken suyu taşırken gözdeki yaşı anlayamamışım. Kırk gün susuzluk içinde su taşırken yunup arınarak makamlardan makam aşmış, yıllar yılı titreyerek odun getirdiğim vakit od ile yanarak halden hale yükselmişim de haberim yokmuş. Meğer Tapduk Sultan'ım bu fakiri sessiz sedasız doldurmuş da farkına varmamışım.”*³⁴ Tapduk Emre bir dolayımdayıcı olarak Yunus'un içsel yolculuğunu gerçekleştirmesini sağlar. Bu yolculuk esnasında Yunus, dağdan odun taşınması ile sembolik anlamda ateş imgesinin, kuyudan su taşınması ile de su imgesinin kökensele boyutlarına temas eder. Ateş, Yunus'un pişmesini, su ise arınmasını sağlar. Ancak bunun için gerekli olan şey sabırdır. Yunus'un dağdan kırk yıl odun taşınması bu sürenin uzun ve zorlu bir süreç olduğunu gösterir. Yunus bu bekleme süresinde varacağı yer için şeyhinin kendisini bu işlerle meşgul ederek olgunluk zamanını beklediğinin farkına varır. *“Şeyhim, Sultanım Tapduk Emrem halimi benden iyi bilirmiş ki beni oyalmış. Oyalmış ki hamlığımın kemale ereyim, çiğliğimden pişeyim. Oyalmış ki içten içe aşk ile dolayım da meşke durayım.”*³⁵ Yunus Emre'nin içini aşk ile doldurabilmesi için fazlalıklarından dünyalık kaygılarından ve insani zaafılarından uzaklaşması gereklidir. Bu aşamada Tapduk Emre, sabır ile dağdan odun; kuyudan su taşıtarak Yunus'un içini aşk ateşi ile doldurmasına rehberlik eder.

Yunus Emre için Tapduk Emre onu kendisi yapan, kim olduğunu bilmesini sağlayan bir deneyimsel bellektir. Tapduk Emre sayesinde Yunus, insani kimlik kodlarını hatırlar. Onun yokluğunda ise rotasız bir gemi gibi savrulup gideceğini belirtir. *“O vakit ben ben olmaktan çıkarım. Başım alıp gider, sahralarda telef olurum. O vakit menzil alamam, hikmet bulamam.”*³⁶ Menzil alamam sözü ile Yunus, şeyhinin karanlık yoldaki aydınlatici yönüne vurgu yapar.

Tapduk Emre bir norm karakter olarak Yunus'un kendilik değerlerine ulaşmasını sağlar. Yunus'un tinsel doğumunun gerçekleşmesinden sonra onu içindeki aşk ateşi ile söylemeye teşvik eder. *“Söyle Yunus'um, durma söyle. Dağlara söyle, kuşlara söyle, kurtlara söyle. Akıllara söyle, kalplere söyle. Senin nasibin sevgiden yana olsun, sevgiyi söyle. Her ne kısına gerekir, başkalarına da söyle. Söylemek için yol ara, iz belle, söyle. Senin kalbinde olanı halka aç da söyle, aynandan güzellikleri eşyaya yansıt da söyle. Söylemek için diyardan diyara dolaş, en ücra yurtlara ulaş da söyle.”*³⁷ Tapduk Emre, oluş sürecini tamamlayan ve tamlığa erişen Yunus'un ontolojik anlamda tüm varlık tabakalarına seslenmesini söyler. Dağa, kuşa, kurtlara ve akıllara söyle diyerek Yunus'un varlık alanını genişletir ve onu sonsuza açar.

34 a.g.e., s. 245.

35 a.g.e., s.251.

36 a.g.e., s.264.

37 a.g.e., s.303.

1.7.4. Sitare

Aşk, insanı köklü bir değişime doğru sürükler. Aşkın büyümesine çelik kancalar ile bağlanan kişi onun, ruhunda yarattığı yeni iklimde yaşamaya başlar. *Od* romanında Yunus, aşkın büyümlü gerçeğini Sitare’de deneyimler. Onun sayesinde Anadolu’nun kaotik ortamında yok olup gitmekten kurtulur. Sitare’nin rehberliğinde içsel yolculuğunun zorlu merhalelerini güçlü bir şekilde geçer. Sitarenin kelime anlamının yıldız³⁸ olması da sembolik anlamda aşkın aydınlatıcı ve yol gösterici yönüne vurgu yapar. Nitekim yıldızlar karanlık geceleri ışıkları ile aydınlatırlar. Yunus’un karanlık gecelerinin ışığı olan Sitare bir Çekikgöz saldırısı sonucunda hayatını kaybeder. Yunus hayatında onun eksikliğini derinden hisseder. Sitare’den geriye Yunus’a hatıra olarak *yıldız nakışlı heybe* ve aşk kalır.

Sitare ile Yunus arasındaki aşk sadece bir duygusal birliktelik değil, aynı zamanda yaşamsal bir bütünlüktür. Sitare, Yunus’un diğer yarısıdır ve onun eksik yanlarını tamamlar. Dünyaya eril ve dişil olarak gelen insanoğlu için karşı cins onun varlık alanını belirleyen bir sınır olduğu kadar, bütünlüğe ulaşmasını sağlayan ve varlığının imkânlarını genişleten bir olanaklar gömüsüdür. Bu imkânlar dizgesine kendisini eklemek isteyen kahraman, kendisini karşı cinsten deneyimlemek zorundadır. Bunun için aşk en önemli imkânlardan birisidir.

Jung, erkek ve kadınların birbirlerine ait özellikleri içlerinde taşıdığını belirtir. Buna da anima ve animus arketipleri adını verir. “*Anima erkeğin animus kadının ruhsal bütünlüğündeyiştiği karşı cinsin özellikleridir.*”³⁹ Yunus ve Sitare bir elmanın yarısı gibi birbirlerini tamamlamaktadır. Yunus, Sitare’nin kendisini nasıl tamlığa erdirdiğini şu sözlerle dile getirir: “... o benim her şeyim, mahremde sırdaşım, zor günlerde ayaktaşım, er meydanında yoldaşım. Cengâverliği benden iyi bilir, bilhassa hançeri çok ustaca kullanırdı. Bazen ben mi onu himaye ediyorum, o mu beni koruyor şüpheye düşerdim. O benim emniyetim, güvenim, sadakatim idi.”⁴⁰ Sitare’nin sahip olduğu özellikler onun geleneksel Türk kadın tipine uygun yetiştiğini göstermektedir. Nitekim Sitare’nin cengâver bir yapıya sahip olması ve eşinin koruyucusu olması onu Dede Korkut anlatılarındaki kadın tipiyle özdeşleştirir. Dede Korkut anlatılarında Selcan Hatun, Kan Turalı’yı düşman tehlikesinden kurtarır.⁴¹ Selcen Hatun ve Kan Turalı arasındaki bu bağ Kan Turalı’nın kendisini Selcan Hatun’da seyretmesini ve kendini gerçekleştirmesi için gereken ruhsal bütünlüğe ulaşmasını sağlar. Yunus da Sitare sayesinde bu ruhsal bütünlüğe ulaşır.

Aşkın kişiyi değişime sürüklemesinde metaforik olarak aşkın bir ateşe benzetilmesi önemli bir yer tutar. Ateş ile etkileşime geçen her şey bir değişime uğrar; bulunduğu şeklin çok uzağında farklı bir şekle bürünür. Yunus, “*Aşk şarabı beni de sarhoş etmiş, aşkın ateşi kalbimde tutuşmuştu. Sarhoşluğumun adı Elif idi. Sarhoşluk veren şarabın aslında*

38 Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 2010, s.1117.

39 Gökeri, a.g.e., s.21.

40 Pala, a.g.e., s. 56.

41 Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*, TDK Yay. Ankara, 2008, s.195.

ateş olduğunu, şarabın sakiye dönüşeceğini o vakit bilemezdim.”⁴² sözleriyle Sitare'nin aşk ateşi ile kendisini yakan ve değişime sürükleyen bir norm karakter olduğunu gözler önüne serer. Yunus için değişim yolunda aşk önemli bir çağrı aracıdır. Bu çağrıyı yapan ve sürekli tekrarlayıp Yunus'un aşkın tinsel boyutuna ulaşarak kendisini öğrenmesini sağlayan ise Sitare'dir. “*Sitare'nin sık sık aşktan bahis açması beni heyecanlandırıyor, kendimi öğrenmemi sağlıyordu.*”⁴³ Öğrenme edimi kişinin fiziksel anlamda imkânlarını öğrenmekten ziyade tinsel anlamda varlığının imkânlarını öğrenmeye başlamasıdır. Yunus'un Tapduk Emre ile kesişecek olan yolu öncesinde, Sitare, onu bu tinsel yolculuğa hazırlayan dolayımlayıcı bir kimliktir. Nitekim Yunus; “*Anladım ki Sitare benim için bir rehber, Sitare bir yoldu.*”⁴⁴ diyerek varacağı yolculuk öncesinde Sitare'nin rehberliğinde bir yolda ilerlediğini belirtir.

1.7.5. Abakay Derviş

Yola çıkmak kadar yol arkadaşı da varılacak yol için önemlidir. Yolun rehberliğini yapacak kişiler yolcuyla değişim ve dönüşüme sürükleyebilmeli; başlangıçta bulunduğu durumdan çok farklı bir dünya algısına kişiyi büründürebilmelidir. Bu açıdan Yunus'un tinsel aydınlanma ve epistemolojik birikimini sağlamasında hücre arkadaşı Abakay Derviş'in önemli bir rolü vardır. Abakay Derviş bir Moğol olarak Tapduk Emre dergâhına sığınır ve buradaki hücrede yaşar. Gözleri görmemesine rağmen tabiatı çok iyi bilir. Doğadaki bitkilerin sağaltıcı özelliklerini doğal yollarla öğrenmiştir. Bitkilerden ilaç ve zehir yapma konusunda tecrübelidir. Aynı zamanda dervişlik yolunda Yunus'a rehberlik yapabilecek kadar da tecrübelidir.

Yunus dergâhtaki hücre arkadaşının bir Çekikgöz olması nedeniyle iç çatışmalar yaşar. Fakat kısa sürede gücre arkadaşına alışır ve onun rehberliğini kabul eder. Tasavvuf yolunda ilerlemek için Abakay Derviş'in her söylediğini her yaptığını tekrar eder. “*Önce kendime hâkim olarak, sonra rıza göstererek, en sonda da içime sevinç dolarak hücre arkadaşımın her hareketini, her söylediğini tekrar ettim. Bu bir tür tarikata giriş ahitnamesi, bir yemin olmalıydı. Pişman olacağım bir cümleyi tekrarlamamış, zaten eskiden beri olduğum hali tasdik etmiş gibiydim.*”⁴⁵ Yunus, Abakay Derviş sayesinde dergâha giriş ritüelini gerçekleştirir.

Abakay Derviş, Yunus'u sadece tinsel anlamda olgunlaştırmaz, aynı zamanda doğal bilgi ile de onu donatır. Nitekim “*Norm karakter, birinci derecedeki kahramanın bütünleyicisidir. Roman boyunca başkahramana yardım eder ve onun eksikliğini kapatır.*”⁴⁶ Böylece Yunus, doğanın dilinden de anlamaya başlar. Doğadaki bitkilerin adlarını, hangi rahatsızlıklara iyi geldiğini öğrenir. Yunus'un sevgi anlayışı sadece insan ile sınırlı değildir. O tüm varlık tabakalarına karşı saygılıdır. Kendi varlığının dayanağı olarak tüm canlıların gerekli olduğunu bilir. Bir gün dervişlerle beraber Tapduk Emre için çiçek

42 Pala, a.g.e., s. 63.

43 a.g.e., 65.

44 a.g.e., 98.

45 a.g.e., 152.

46 Veysel Şahin, “Roman Tekniği Bakımından Yaban”, e-Journal of New World Sciences, S. 3, 2007, s. 187.

toplamaya gittiklerinde hiçbir çiçek toplayamadan geri dönmesinin bir nedeni de budur. Kendisini tüm varlık tabakalarına açabilmesi nedeniyle Yunus, çiçeğin dilinden anlar ve onu yüce olanı zikretmeye devam etmesi adına koparmaz.

1.7.6. Kart Karakterler

Kart karakterler değişim ve dönüşüme kapalıdır. Roman boyunca onların olaylar karşısında neler yapacaklarını tahmin etmek zor değildir. *“Romanda tek bir özelliği olan kart karakterlerdir. Her şeye rağmen tabiattaki esas niteliklerini muhafaza ederler ve değişmezler. Bu tür roman kahramanları yalın kat bir kişiliğe sahiptirler ve daha çok hedef objeye varmayı engelleyen karşıt güç grubundadırlar.”*⁴⁷ Od romanında kart karakter olarak karşıt değer grubunda yer alan Tapınak Şövalyeleri, Çekikgöz askerleri ve Bizans’ın Soğuk Nefeslerini göstermek mümkündür.

Çekikgöz ve askerleri Anadolu’da 13. Yüzyılda yaşanan kaotik ortamın baş mesulüdürler. Anadolu’nun büyük bir kısmını yağma ve talan ile yok ederek Anadolu coğrafyasında medeniyetin bir süre aksamasına sebep olurlar. Roman boyunca Yunus ve Çekikgöz askerlerinin kesişme noktaları bulunmaktadır. İbrahim ve Sitare’nin Çekikgöz askerleri tarafından öldürülür. Yine Sarıcaköy ve Ucasar Çekikgöz askerleri tarafından yakılır. Tapınak Şövalyeleri ve Bizans’ın Soğuk Nefesleri de roman içerisinde tek boyutlu olarak yer alırlar. Romanda onlardan kaotik ortamı derinleştirmekten başka bir şey beklenmez. Roman boyunca kan, gözyaşı ve şiddetin sorumluları olurlar.

1.7.7. Fon Karakterler

Romanda birden çok karakter kategorisi bulunmaktadır. Her bir kategorideki karakterlerin romandaki işlevi birbirinden farklıdır. Romanda en az yer kaplayan ve sadece dekor görevi gören karakterlere fon karakter denir. *“Fon karakter, romanda en az derinliğe sahip kişi ya da kişiler grubundadır. Bunlar roman bünyesinde yapının işlenmesine yardımcı olacak niteliktedir.”*⁴⁸ Od romanında oldukça fazla sayıda fon karakter bulunmaktadır. Bunda eserin tarihi bir roman olması ile birlikte Anadolu’nun o dönemdeki karışık yapısı içerisinde Bizans, Selçuklu ve Moğol gibi birden çok devletin Anadolu topraklarında bulunuyor olması da önemli bir nedendir.

Od romanındaki fon karakterler; Sahip Perende, Emin Ağa, Satı Nine, Kara Burak, Lokman, Faruk Çelebi, Abdallar, Ana Bacı, Cuci, Sabine, Geyikli Hasan Baba ve Turakçın’dır. Bu karakterler romanda derin bir yapıya sahip değildir. Romanda olayların akışı sırasında gerçekleşmesi gereken sahnelerde bir fon olarak yer alırlar ve görevleri sona erer.

47 Korkmaz, Sabahattin Ali İnsan ve Eser, s. 300.

48 a.g.e., s. 300.

2. İzleksel Kurgu

Tablo 1. Kora Şeması⁴⁹

	Ülkü Değer	Karşıt Değer
Kişi	Yunus Emre Sitare Tapduk Emre Satı Nine	Çekikgöz Alamut Fedaileri Soğuk Nefesler
Kavram	Sevgi Şüphe Aşk	Kin Savaş İşkence Zulüm Ölüm Sefalet Acı Açlık Yağma Hırsızlık Eşkiyalık
Simge	Od Yıldız Nakışlı Heybe Tekke	Zindan

2. 1. İnsanlığın Sonsuzluk Açarı: Sevgi

Od romanının temel izleği sevgidir. Roman boyunca kahramanların sevgi üzerine söyledikleri, sevginin insanın gelişim ve dönüşümünde ne kadar etkili olduğunu gözler önüne serer. Yunus Emre'nin *kamu âleme bir bakmasını* sağlayan da sevgidir. Sevgi, dil, din ve ırk ayrımı yapmaksızın tüm insanlığı sevmeyi sağlar. Sevgi sadece insanlar değil, tüm kâinat için de geçerlidir. İçerisinde sevgiyi barındıran insanoğlu tüm evren ile bütünleşebilir, kozmosun ahengine kendini katabilir.

Roman boyunca sevginin bireyden doğaya ve evrene açılan bir olgu olduğu görülür. Romanın başlarında Yunus'un oğlu ile yaşadığı anlaşmazlıklarda, İsmail'in hayata karşı olan tüm şüpheli yaklaşımlarına karşın Yunus, bu şüphelerin sevgi ile yok olacağını belirtir. "*O merakı giderecek olan sensin oğlum. Zaman ve mekânı değerlendirerek, sebeplere ve sonuçlara bakarak... Hislere, tecrübeler ve duygulara bakarak... O merak ancak sevgiyle giderilir. Âlemde sevgiden büyük bir umut da, sevgiden öte bir korku*

49 Ramazan Korkmaz, "Servet-i Fünun Edebiyatı", Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı, (Editör. Ramazan Korkmaz), Grafiker Yay., Ankara, 2005, s.160.

da yoktur.”⁵⁰ İnsanın sevgiye karşı olan tavrı onun hayata karşı umut ya da korku dolu gözlerle bakmasına neden olur. Sevgiyi hayatının başat değeri haline getiren bir insan için dünya üzerindeki tüm olumsuzluklar sevgi sayesinde yok olacaktır. Ancak sevgi ile hiçbir teması olmayan kişilerin hayat karşısında tutunabilecekleri bir dal bulmaları zorlaşır. Savaş, ölüm ve işkencelerle dolu bir yaşamın içinden çıkış bulamadıkları için korkuya kapılırlar.

Erich Fromm, tüm bilgilere ulaşmanın tek yolunun sevgi olduğunu, sevgi sayesinde insanın karşısındaki insanda kendini yani insanı keşfedebileceğini söyler.⁵¹ Bu bağlamda kişinin karşı cinste kendisini tanımasını sağlayan en önemli şeylerden birisi sevgidir. İnsan sevgi sayesinde kâinatın insana sinmiş olan manasını okumaya ve anlamlandırmaya başlar. Yunus ile Sitare arasındaki sevgi, onların varlık alanlarını dünyaya açmalarını sağlar. Nitekim Yunus; “*Sen beni, sevdiğin, ben de seni sevdiğim için aramızda bir dünya yaratıldı. Ben de, sen de bu dünyadaki her şeyi sevdi; her şey de bizi sevdi. Tıpkı âlemdaki her şeyin Allah’ı sevmesi gibi.*”⁵² diyerek sevgi sayesinde yeni bir dünyanın kurulduğunu ifade eder. Ayrıca Yunus, sevginin karşılıklı olduğunu da belirtir. Dünyadaki canlı ve cansız her şeyi seven insan, bunun karşılığında onların da sevgisini kazanır. Nitekim Türklerdeki doğa kültürleri ile ilgili olan inanışın temelinde de bu sevgi vardır. İnsan doğanın bir koruyucusu olduğuna inanır. Ona karşı saygı ve sevgi besler. Bunun karşılığında da doğa insanın en büyük koruyucusu ve yardımcısı olur.

İnsan sevgi sayesinde doğanın koruyuculuğunu kazandığı gibi, imkânsız olan şeyleri de başaracak gücü elde eder. Bu bağlamda Mevlana’nın Yunus’a sevgi hakkında söylemiş oldukları dikkate değerdir. Mevlana; “*Acıları tatlandırır sevgi, bakırı altını keser...*”⁵³ sözü ile sevginin olması imkânsız gibi görünen şeyleri olur kıldığını işaret eder. Aynı zamanda sevgiden doğal bir sağaltım aracı olduğuna da vurgu yapar; “*Tortulu sular arı duru olur sevgiyle; bulanıklar berraklaşır. Ve şifa bulur sevgiden tüm dertler. Ölüleri diriltir sevgi; sultanları kul eder... Bilmektir sevgi... Noksan bilgi ise ayırımı olmayan bir hezeyandır; şimşeği güneş sanır!..*”⁵⁴ Sevginin değiştiren ve dönüştüren gücü Yunus’un aşk ateşi ile yanmasındaki en etkili güçtür. Yunus, Tapduk Emre dergâhındaki tinsel yolculuğuna hazır olması için sevginin sağaltan ve dönüştüren gücüne ihtiyaç duyar. Yunus, sevginin bu gücüne ilk olarak Sitare ile temas eder. Daha sonrasında ise Sitare ile başlayan sevgi içten dışa açılır ve dünyadaki her şeyi sevmeye başlar. Yunus böylece içindeki kin duygusunu yok etmeye başlar. Tapduk Emre dergâhındaki erginleşme süreci için sevgi ile temasını gerçekleştirir.

Yunus Emre’nin Tapduk Emre dergâhındaki erginleşme aşaması sona erdikten sonra Tapduk Emre onu içindekilere şiiire dökerek herkese ve her şeye anlatmaya teşvik eder. “*Söyle Yunus’um, durma söyle. Dağlara söyle, taşlara söyle; kurtlara söyle, kuşlara*

50 Pala, a.g.e., s. 22.

51 Erich Fromm, *Sevme Sanatı*, (Çev. Özden Saatçi Karadana), İlya Yayınevi, İzmir, 2009, s.42.

52 Pala, a.g.e., s. 65.

53 a.g.e., s.183.

54 a.g.e., s.184.

söyle. *Akıllarasöyle, kalplere söyle. Senin nasibin sevgiden yana olsun, sevgiyi söyle.*"⁵⁵ Tapduk Emre, Yunus'a sevgiyi söylemesini nasihat eder. Anadolu'nun kaotik ortamından çıkması için Yunus, sevgiyi söyleyerek gönüllere umut ışığı saçacak bir şifacıdır. Yunus, erginlenme aşamasını tamamladıktan sonra Anadolu'yu karış karış gezerek her yerde sevgiyi anlatan şiirlerini söyler. Anadolu'nun umutsuzluk ikliminden çıkmasında Yunus'un şiirleri önemli bir yer tutar. Yunus sevgi sayesinde canlı ve cansız her şeye bir gözle bakar.

2.2. Benliğin Karanlık Yüzü: Kin

İnsanı en çok zayıflatan ve insani değerlerinden uzaklaştıran duyguların başında kin gelir. Kin duygusu kişinin kendilik değerlerinden uzaklaşmasına neden olur. Kendi olmaktan uzaklaşan insan ontolojik anlamda evrene karşı da yabancılaşır. Sözlük anlamı "*Birine karşı duyulan öç alma isteği, garaz*"⁵⁶ olmasına karşın kin duygusu sadece birine karşı değil insanlığa, canlılara ve tüm değerlere karşı da bir öç alma duygusuna dönüşür. Özelden genele yayılabilen bu duygu, dünya üzerindeki kaosların da baş sorumlusu olarak gösterilebilir.

Od romanının karşıt değer izleği kindir. Yunus ve oğlu İsmail'in gerçek mücadeleleri kin duygusu iledir. Nitekim Yunus, kin duygusunu yenebilirse kamu âleme bir bakabilecektir. İsmail ise babasına olan kini yüzünden tüm insanlıktan intikam almak istemektedir. İsmail'in babasına karşı olan kini yenebilmesi onu insanlar ile kurabileceği sağlıklı ilişkilere kavuşturur.

Yunus, roman boyunca çeşitli imtihanlardan geçer ve bunların hepsinin üstesinden gelir. Ancak onu en çok zorlayan ve içten içe yakan ise oğlu İsmail'in kendisine karşı duymuş olduğu kin ve şüphedir. "*Turacın yoldaşımı – ki o benim hayatımda ikinin ikincisi gibiydi- şehit eden oklarından daha zehirli bir oku, kalbime saplamak üzere yıllardır bileyip durmuş meğer. Kalpten söküp atmadan yarası asla iyileşmeyecek bir ok... Adı kin ve şüphe...*"⁵⁷ Yunus ve İsmail arasındaki sorunun en temel kaynağı kindir. İsmail'in yıllardır içinde büyüttüğü kin duygusu günden güne bir kartopu gibi büyür. Öyle ki bu kin yüzünden İsmail, yaratanın varlığı ve birliği hakkında da şüpheler içindedir. Çünkü kin duygusu yüzünden, olanların sorumlusu olarak sadece babasını değil, aynı zamanda Tanrı'nın da bundan sorumlu olduğunu düşünmektedir. Kin duygusunun kişinin dünya algısını körleştirmesi nedeniyle İsmail, dünyalık zamanda insanlara karşı intikam alma duygusu ile yaşar. Kurmuş olduğu küçük bir çete ile düzensizliğe ve korkuya sebep olur.

Yunus ve İsmail'in karşılaşmalarının ardından aradaki kinin ortadan kaybolması için sevgi devreye girer. İsmail'in yıllardır bir kartopu gibi büyüttüğü kin duygusu, sevginin güneşi ile günden güne erir. İsmail kin duygusunu yok etmesinin ardından kendilik değerleri ile temasa geçmeye başlar. Böylece eski kaotik yaşamını bir kenara bırakır ve babası Yunus'un öğretilerinin ışığı doğrultusunda yaşar.

55 a.g.e., s.303.

56 www.tdk.org

57 Pala, a.g.e., s. 13.

Kahramanı içten içe kuran şey onun tabi olduğu imtihanları geçmesidir. Yunus için imtihan Tapduk Emre'nin dergâhında Çekikgöz ile aynı hücreye konulmasıdır. Eşi ve çocuğunu Çekikgözler yüzünden kaybeden Yunus, yıllarca onlardan öç almayı düşünür ve bu kinle yaşar. Tapduk Emre dergâhına vardığında üzerinden çıkarması gereken şey bu kin duygusudur. Bu nedenle içsel yolculuğunu gerçekleştireceği dergâhtaki hücre arkadaşı ve rehberi bir Çekikgöz olur. “... *Hücreye vardığımda kavganın ortasına düştüğümü anladım. Karşımda bir Çekikgöz oturuyordu. Mum ışığında yüzünü gayet net görebildiğim, derviş kıyafetine bürünmüş bir Çekikgöz. Tapduk Emre'nin halifesi, rehberimin o olduğunu söyledi. Sonra da birkaç ayar ona uymam, her dediğini yapmam ve tesbihatına eşlik etmem gerektiğini tembih edip gitti. Kolum kanadım kırılmıştı sanki. Az evvelki heyecanımdan hiç eser kalmamıştı. İçim içime sığmıyordu. Bunların soyu yüzünden her şeyimi kaybetmiştim*”⁵⁸ Yunus “kavganın ortasına düştüm” derken iç dünyasında yaşanacak zorlu bir sürece göndermede bulunur. Çünkü Tapduk Emre'nin dergâhında hoşgörü ve sevgi hâkimdir; kine yer yoktur. Yunus içsel aydınlanmasını gerçekleştirebilmesi için kendisini karanlığa sürükleyen ve dünyayı görmez kılan kinden arınması gerekir. Ancak bu sayede kendilik değerlerine ulaşabilir. Nitekim Tapduk Emre'nin onu içine attığı bu kavğadan Yunus, galip ayrılır ve içindeki kini yok eder.

Tapduk Emre dergâhına giren herkesin uyması istenen çeşitli kurallar vardır. Birer ritüel olarak da düşünülebilecek bu kurallar Tapduk Emre tarafından Yunus'a söylenir;

“Belî, bulunmuşum!..”

“Gayrı haram yeme!”

“Yemem!..”

“Yalan deme!”

“Demem!..”

“Zina etme, kin
gütme!”

“Peki!..”⁵⁹

“Kin gütme” telkini Yunus tarafından içsel bir samimiyetle kabul edilir. Tüm dünyayı kavga, öfke, savaş, ölüm ve vahşet sarmışken; insanların huzur aradığı ve manevi değerler ile geçen bir ömür yaşamak istediği bir yerde kine yer olmaması gerekir. Ancak bu sayede insanlar kendilik değerlerini hatırlayabilirler. Nitekim Yunus da kin gütmeyi bırakır ve tüm insanlığa bir gözle bakarak kimsenin görmediğini görmeye, duymadığını duymaya başlar. Yunus kin gütmeyi bıraktıktan sonra fenomenolojik olarak maddenin ardındaki derin manayı okumaya vakıf olur.

İnsanlar arasında yaşanan sorunların temelinde kin duygusu yatmaktadır. İsmail bu durumu şöyle ifade eder; “*Onlar birbirlerine karşı iyi davranırlarsa insanlar arasında kin olmazdı. Oysa zindanımıza getirilen suçluların hemen hepsi kin doluydular. İçlerinde gizli hesabı olmayan başkalarının hakkını gasp etmekten azade bir tek kişiye rastlamadım.*

58 a.g.e., s. 150.

59 a.g.e., s.151.

Belki de bu yüzden onlara işkence ederken vicdanım sızlamıyor.”⁶⁰ Suçluların kapatıldığı ve cezalarını çektiği zindana gelenlerin hepsinin ortak yönü kin dolu olmalarıdır. İçlerindeki bu kin onları suça teşvik etmekte, diğer insanların varlık alanlarına saygı duymaktan alıkoymaktadır. Kendisi de babasına karşı kin güden İsmail, bu insanlara karşı işkence etmekten dolayı bir üzüntü duymamaktadır. İsmail’in sözlerinden anlaşıldığı üzere kin duygusu toplumdaki düzensizliğin, insanlar arasındaki sevgisizliğin ve saygısızlığın baş nedeni olarak görülmektedir.

Od romanının ana karşıt değer izleği olan kin duygusu roman boyunca eleştirilmekte; aşılması ve kavga edilip yenilmesi gereken bir düşman olarak gösterilmektedir. Yunus’un aşk ateşi ile dolması için içindeki kini yok etmesi çıktığı yolculuğun kilidini açacak olan kilittir. İsmail de babasına olan kini yüzünden kendilik değerlerini kaybetmiş bir konumda iken sevginin gücü sayesinde kinden arınır ve kendilik değerlerine ulaşır. Sonuç olarak kin kaosa yol açan, insanların mücadele edip yenmeleri gereken en önemli karşıt güçlerden biridir.

Sonuç

Od, romanı Yunus Emre’nin hayatına farklı bir tarzda bakmamıza olanak sağlayan bir eserdir. Genel olarak şiirlerinden ve üzerinde tam mutabık kalınamayan yaşam öyküsünden tanıdığımız Yunus Emre, *Od* romanında karşımıza bir aile babası, eşine aşık bir koca, köyündeki insanların geçimini düşünen, Moğol istilasından ailesini ve köyünü korumaya çalışan bir insan profili ile çıkar. Yunus’un devrin siyasi ve askeri şartları içinde çektiği sıkıntılar ve yaşadığı ruhsal çatışmaların roman boyunca derinlemesine tahlillerle verildiği görülür.

Roman boyunca Yunus’un ruhunu zehirli bir sarmaşık halinde saran İsmail’in yokluğu ve onun Allah’a karşı olan şüpheci ve inkârcı tavrı dikkati çeker. Yunus, romanda bir yandan Sitare’nin yokluğunun acısıyla uğraşırken bir yandan da İsmail’in kendisine karşı olan kızgınlığını nasıl aşacağını düşünmektedir. Ancak Yunus’un hayatı sadece kendisinin değildir, onun sahip olduğu yetenekler, kendisini insanlık için feda etmesini gerektirmektedir. Yunus, Tapduk Emre’nin dergâhına gittiğinde kinden, nefretten ve bildiğini sandığı şeylerden vazgeçerken; Sitare’den ve İsmail’den de vazgeçmek zorundadır. Bu durum Yunus’u ruhsal çikmazlara sokar.

Yunus’un kamu âleme bir bakmasını sağlayan süreç Tapduk Emre’nin dergâhındaki erginlenme aşamasıyla başlar. “Ben” olarak geldiği dünyada Yunus, Tapduk dergâhında od ile yunar ve “Bizim Yunus” a dönüşür. Roman boyunca bu değişim ve dönüşüm sürecinin Yunus’u psikolojik anlamda nasıl bir sancılı sürece soktuğu görülür. Nasıl ki her doğum sancısız olmaz ise Yunus’un Tapduk dergâhındaki yeniden doğuşu da sancısız olmaz.

Sonuç olarak İskender Pala’nın *Od* romanı tarihi bir şahsiyet olan Yunus Emre’nin yaşamını devrin siyasi, askeri, sosyal ve kültürel şartlarını dikkate alarak; bu şartların Yunus üzerindeki psikolojik etkisini derinlemesine irdeleyerek veren farklı bir Yunus

Emre profili sunan bir eserdir. Yunus Emre'nin tasavvuf sürecindeki ilerleyişinin bilinen kısmından ziyade Yunus'un iç dünyasından hareketle verilmesi, Yunus'un bizden biri olduğunu, onun da her insan gibi aşklarının, acılarının, pişmanlıklarının ve öfkelerinin olabileceğini göstermesi açısından ilgi çekicidir. Devrin oddan deryasında Yunus tüm dış etkenleri üzerinden atar, Tapduk Emre dergâhındaki aşk odu ile yunar, fazlalıklarından arınır ve varlık sınırlarını sonsuza açar.

Kaynakça

- AKTAŞ, Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ Yay., 1991.
- ARGUNŞAH, Hülya, "Tarihi Roman", *Türk Edebiyatı Tarihi*, KTBY 4.c., İstanbul.
- BACHELARD, Gaston, *Ateşin Tinsel Çözümlemesi*, Çev. Nail Bezel, Ankara: Öteki Yayınevi, 1995.
- BACHELARD, Gaston, *Uzamanın Poetikası*, Çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yay., 2008.
- BARKAN, Ömer Lütfi, "İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri", *Vakıflar Dergisi*, S. 2, Ankara, 1942.
- ÇETİN, Nurullah, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Basımevi, Ankara, 2004.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 2010.
- ERGİN, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı-1*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2008.
- EROL, Kemal, "Tarih-Edebiyat İlişkisi ve Tarihi Romanların Tarih Öğretimine Katkısı", *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi* 1, sy 2, (2012): 59-70.
- FROMM, Erich, *Sevme Sanatı*, Çev. Özden Saatçi Karadana, İzmir: İlya İzmir Yayınevi, 2009.
- GÖKERİ, A.İ., *Arketiplere Dayanan Yeni Bir İnceleme Yönteminin Tanıtılarak İngiliz ve Türk Edebiyatında Bazı Romans ve Epik Niteliğindeki Yapıtlara Uygulanması*, Ankara: DTCE, 1979.
- KIRBAŞ, Ufuk, İskender Pala'nın Romanlarının Tarih-Edebiyat İlişkisi Açısından İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016.
- KORKMAZ, Ramazan, "Romanda Mekanın Poetiği", *Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağan*, Ankara: Grafiker Yay, 2007.
- KORKMAZ, Ramazan, *Sabahattin Ali İnsan ve Eser*, İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1997.

ÖZCAN, Tarık, *Askıda Kalan Kimlik (Oktay Rifat'ın Roman Dünyası)*, Manas Yay., İstanbul, 2014.

PALA, İskender, *Od*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2014.

ŞAHİN, Veysel, “Roman Tekniği Bakımından Yaban”, *e-Journal of New World Sciences*, sy 3, (2007) 179-196.

TATÇI, Mustafa, *Yunus Emre Divanı*, Ankara: Akçağ Yay., 1991.

www.tdk.org.